

T. SOMOGYI Magda

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtörténeti és Finnugor Intézet
Budapest, Magyarország
somogyimagda@gmail.com
ORCID 0000-0002-7665-3660

ÁLLATNEVEK JÓKAI MŰVEIBEN

Imena životinja u delima Jokaija

Animal Names in Jokai's Works

A tanulmányban a készülő Jókai-névszótár hozzávetőleg 15 000 címszót tartalmazó adattárból az állatneveket mutatom be. A 220 szépprózai műből gyűjtött 107 írói állatnév áttekintése során számba veszem a különböző állatfajták (kutya, lovak, macskák, madarak és egyéb állatok) neveit. Foglalkozom a nevek típusaival, kitérek a névadási motivációkra és utalok a Jókaiék környezetében élő állatok valós nevével kimutatható összefüggésekre, vizsgálom a különböző forrásokból átvett és a Jókai alkotta neveket is. Külön elemzem azokat az eseteket, amikor ugyanaz a név több műben is szerepelhet, illetőleg az esetleges névváltoztatásokat. A jól áttekinthető korpusz vizsgálatának elsődleges célja, hogy Jókai írói névadásának sajátosságait még jobban megismerhessük, és ezáltal a Jókai-életmű is közelebb kerüljön az olvasókhoz.

Kulcsszavak: Jókai-névszótár, állatnevek, névadási motiváció, névvariánsok, valós és fiktív nevek

A Jókai-névszótár és Jókaiék állatai

A 200 éve született Jókai Mór kivételes életműve a névkutatók, elsősorban az írói neveket vizsgálók számára szinte kimeríthetetlen kincsesbánya. Ezt a névanyagot a közeljövőben szótárba rendezve készülünk megjelentetni, az előkészületekről és a gyűjtés szempontjairól korábban is beszámoltam (T. Somogyi 2020). Most a 220 műből készült gyűjtés lezárásával már a mennyi-

ségi kérdésekről is pontosabb képet kaphatunk, valamint a Jókai-névszótár ma már rendelkezésünkre álló adattára alkalmas arra, hogy felmérhessük a különböző névfajták arányát, és vizsgálhassuk a felmerülő kérdéseket.

Az nagy biztonsággal megállapítható, hogy a kész szótárban mintegy 15 000 tartalmas címszó kaphat helyet, egészen pontos számot csak az összes szócikk megírása után adhatunk meg. Az viszont a feldolgozottság jelen állapotában is biztos, hogy ezek közül – az írásváltozatokat is figyelembe véve – 107 tartalmaz állatnevet. Más írónál ez jelentős mennyiségnek számít, de Jókai névrendszerében szinte elvesznek, pedig meglehetősen jellemzőek az íróra és korára is. A szócikkek anyaga alapján jól áttekinthető az is, hogy milyen fajta állatokra vonatkoznak, hány különböző egyedet jelölnek, valamint az előfordulási gyakoriságuk is megfelelően adatolható, így az írói állatnévadás kérdésében is érdekes adalékokhoz juthatunk.

A rendelkezésünkre álló állatnévi korpusz vizsgálatával Jókai világa még inkább kitárulhat előttünk, hiszen közismert, hogy a nagy író és családja különös vonzalmat mutatott a természet és mindenféle négy- és kétlábú élőlény iránt. Ez az állatszeretet az egész családjára jellemző volt. Ő maga inkább a cicákat kedvelte, felesége pedig a kutyákat, de tartottak madarakat, befogadtak sérülteket is, volt szarkájuk, és persze papagájuk is. Jellemző, hogy Jókainé a balatonfüredi villa kertjében egy kigyónak (valószínűleg siklónak) is rendszeresen vitt egy tálkában tejet, ha az feltűnt uzsonnaidőben.

Jókaiék számára fontosak voltak az állatok, amelyek közül sok a mindennapi életük, háztartásuk része volt. Előfordult, hogy egyszerre 17 macska és 6 kutya élt velük a számos madáron kívül, és akkor a két mókust még nem is számoltuk. Amikor gazdaságot tartottak fenn a Stáció utcában vagy a Svábhegyen, akkor lovak, tehenek, malac, baromfi is volt körülöttük.

Az ember azoknak a környezetében élő állatoknak, amelyeket meg akar különböztetni a többitől, illetve mintegy családtagként vagy közeli ismerősként, barátként, (munka)társként kezel, nevet ad. Ennek megfelelően a Jókai családtól minden, velük kapcsolatban levő állat kapott nevet, ezek közül többet feljegyeztek a rokonok a később megjelent emlékiratokban (lásd alább), de esetenként maga Jókai is megörökített egy-egy névviselet, például az *Életemből* címen olvasható írásai között a *Jakli* nevű szarkáról külön elbeszélés szól.

Egyik unokahúga, Jókay Jolán, aki évekig az író családjával élt, visszaemlékezéseiben leírt egy jellegzetes, rendszeresen ismétlődő költözést a népes állatsereglettel:

Mikor ősszel [a Svábhegyről] bevonultunk a városba, két kocsival mentünk. [...] a nagy bagázsit már előre bevitte a parasztszekér. Móric bácsiék kocsijával mentek a szárnyas állatok és az aranyhalak, a mada-

rak kosárban, a halak üvegben, a mi kocsinkon jöttek a macskák kosarakban és a kis kutyák ölben, az üres kalitkák és a kutyák ágyai (Hege-
düsne 1927, 185).

Lánya, Róza visszaemlékezéseit néhány éve újra kiadták, ebben olvashatunk többek között Jókainak a madarak iránti szeretetéről, *Fülemülék apja* címen (Fesztyné 2017, 38–41), és persze Jókai Róza is említett állatokat név szerint.

Az állatnevek helye Jókai írói névadásának vizsgálatában

Regényeinek, elbeszéléseinek hatása még mai névadási rendszerünkben is kimutatható. A *Timea* és *Noémi* női nevekről szinte mindenki tudja, hogy *Az arany ember* című regényből valók, és például a *Kárpáthy (Kárpáti)* családnév bekerülése a mai magyar családnevek közé szintén Jókai műveinek köszönhető (vö. Farkas 2007), hogy csak a legismertebb példákat említsem.

Itt most nem térek ki az egyéb, Jókaitól alkotott vagy elterjesztett népszerűvé vált személynevekre, ezekkel már jó néhányan foglalkoztak, általában egy vagy több regény névkincsét mutatták be szinte kizárólag a személynevek szempontjából (pl. Kaposi 1985; Nagy 1999, 2001a, 2001b; Kéfer 2001). A sajátos, a személyneveknél könnyebben áttekinthető, de egyéni alkotásokban és megoldásokban ugyancsak bővelkedő helynévhasználatára is csak utalok, ennek jellemzőiről korábban már én is írtam geográfus szerzőtársammal (vö. T. Somogyi–Tiner 2017).

Az írók műveikben nemegyszer adnak nevet, illetve nevezik valamilyen néven az említésre méltó kutyákat, macskákat, lovakat stb. (vö. J. Soltész 1979, 73), de az állatnévvizsgálatokra a névtudomány egészén belül nem jut sok figyelem. Az irodalmi névadás vonatkozásában e tulajdonnévfajta háttérbe szorulásának oka rendkívül egyszerű. Még a helyneveknél is jóval ritkábban fordulnak elő állatnevek az írói nevek között, kivéve, ha egy-egy műben kimondottan állatszereplőkről van szó, például Fekete István állatregényeiben. Jókai írásaiban is fel-felbukkannak különféle állatok, amelyeket az író néven nevez, azért is érdekes ezeket a neveket vizsgálni, mert igazából a névadóról tudunk meg többet, jelen esetben Jókai Mórról.

A következőkben Jókai írói állatnévadásának sajátosságait mutatom be művei, illetőleg a Jókai-névszótár adatai alapján, kitérve a nevet viselő állatnévfajtákra, kutyákra, lovakra, macskákra, madarakra és az egyéb előforduló élőlényekre. Esetenként utalok az adatok és a névviselők számára. Vizsgálom az egyedi és a tipikus neveket, és megpróbálom az egyes nevek eredetét, a névadási motívációt is megfejtetni, valamint a névalkotás és a névalkalmazás módjait mint az író sajátos jegyeit.

A család körül élők a fantázia teremtette társaik mellett időnként a regények, elbeszélések lapjain is felbukkannak. Érdeemes áttekinteni, hogy hogyan, mikor, milyen néven kerülnek eléink ismerősei és teremtményei, és emellett azt is megnézhetjük, mely neveket vett át Jókai a környezetében használt nevekből, esetleg történeti forrásaiból, mely neveket talált ki ő maga, és hogyan tették a cselekményt vagy az egyes alakokat még érdekesebbé, esetleg valóságosabbá, hihetőbbé ezek az állatok. A műnek, illetőleg a szerzőnek, így Jókainak is a valósághoz való viszonya, pontosabban a valóságábrázolási szándéka is meghatározza, hogy csak fiktív, kitalált neveket dolgozik, olyanokkal, amelyekről egyértelműen kiderül, hogy a valóságban nem fordulnak elő, vagy olyan neveket alkalmaz, amelyek hitelesek, tehát a névkincsben fellelhető, létező neveket ad hőseinek, története helyszíneinek, és esetünkben az állatoknak. A név és valóság viszonyának a kérdése az állatneveknél csak korlátozottan vizsgálható, az állatnevek valóságértéke is sokkal nehezebben határozható meg, hiszen a mindennapi állatnevezéseknél korlátlanok a lehetőségek annak tekintetében, hogy ki minek nevezi el az állatát.

A különböző állatnévfajták Jókai műveiben

Mielőtt bármi következtetést vonnánk le Jókai névadási gyakorlatáról, nézzük meg, hogy mely állatfajták a leggyakoribbak, legjellemzőbbek az egyes írásokban, és milyen néven ismerhetjük meg képviselőiket. Az adatok a gyűjtéshez alapul vett Jókai-szövegekből származnak. Ha van az Akadémiai Kiadó gondozásában vagy egyéb szövegkritikai szempontból jóváhagyott vagy elfogadható szövegváltozat, akkor azt használtuk, egyéb esetekben lehetőség szerint az ún. ultima manust, vagyis a szerző életében még jóváhagyott utolsó kiadást. A tanulmány végén felsoroljuk a felhasznált szövegeket.

Kutyanevek

Jókai sokféle kutyát beleírt a történeteibe. Természetesen nem mindig derül ki a kutya fajtája, olyan is van, hogy a nevét sem tudjuk meg, csak megjelenítésével hitelesebbé válik a háttér, életszerűbbé a cselekmény. A névszótárban található adatok szerint 39 különböző kutyanevet találunk Jókai állatnevei között, és ezek 57 egyedet jelölnek. A nevek valamennyire fajtajellemzőnek is tekinthetők ugyanúgy, ahogy a valóságos kutyák esetében.

Az *Egy magyar nábob* című regényben különösen fontosak az agarak. Az úri társaság tagjai részt vesznek a vadászaton és az agárversenyen is, de azt is

megtudjuk, hogy János úr milyen szeretettel bánik ezekkel a szép és okos kutyákkal. Kedvence *Matyi*, ezt nevének előfordulási gyakorisága (10) is mutatja, de a házigazda agarai közt van a két fehér agár, *Cicke* és *Rajkó*, valamint a szürkésbarnás színű *Ordas* is. A kárpátalvi mulatságon a vendégek agarainak nevét is megismerjük, hogy a verseny még izgalmasabb legyen, *Armida*, *Szellő* és *Szikra* is versenyez, és még két *Fecske*. (Igaz, az is lehet, hogy ez utóbbi esetben téveszti a neveket Jókai, amikor Kis Miska és a borsodi alispán agarát is ugyanazon a néven nevezi meg. Az sem lehetetlen, hogy a gyorsaságot jelentő nevet több állat is viselhette.) Megfigyelhető, hogy az író többnyire tulajdonságot jelentő szóneveket adott az agaroknak, valószínűleg a környezetében hallott neveket használva fel. Az *ordas* melléknév első jelentése szürkés vagy barnás alapszínű fekete foltokkal tarkított szőrzetű. Az *Armida*, a varázslónő története leginkább Haydn operájából lehet ismerős, Jókai korában sokan ismerhették, a névadás motivációja egyértelmű lehetett valós kutyák esetében is.

Más (kis)regényekben is szerepelnek agarak, de új nevekkal nem találkozunk. Az új földesúrbán *Cicke* Garanvölgyi Aladár hűséges agara is, egyformán *Fecskének* hívják Berkessyék és Tölcsér Jónás egyik agarát a *Kedves atyafiakban*, illetve a *Hétköznapiakban*, ahol a másik agár neve *Szellő*. Érdekes megfigyelni, hogy a *Szellő* névvel lovaknál is találkozunk (lásd *Lónevek*).

A *Cicke* ezeken kívül még három olyan kutya neve, amelyekről nem lehet biztosan tudni a fajtájukat, Ghéczy Zsigmond kutyájáról van szó *A löcsei fehér asszonyban*, illetve Bajcsy uraméről *Az elátkozott családban*, valamint Lávay Béláról a *Politikai divatokban*.¹

Az erős, kitartó, hűséges kopók is meglehetősen gyakoriak voltak Jókai korában a vadászni is szerető földbirtokosok körében. Jellegetes nevük a *Káro* (*Caro* ~ *Cáro* írásváltozatban is). A *Kétszer kettő négy* című romantikus elbeszélésben biztosan kopót jelöl, de ezen a néven fajtamegjelölés nélküli kutyát is találunk, Illavay Ferencét az *Akik kétszer halnak meg* című regényben, Ráby Mátyásét a *Rab Rábyban*, de feltételezhető, hogy vadászkutyák kapták ezt a nevet.

Hektor is kopó ugyanúgy, mint Sára asszony egykori, *Achilles* nevű kutyája. Ez utóbbi esetleg más nagy testű vadászkutya is lehetett *A kiskirályokban*. Mindkét kutya ógörög harcos nevét viseli, de ezek is szokásos kutyanevek.

A mi lengyelünk című regényben Negrotin egy angolvizsla-párt rendelt Tihamérnak, amelyeket a felesége, Natália *Mylord* és *Diana* névre keresztelt, minden bizonnyal azért, mert angol fajtájú vadászkutyák. Jókai korában ezek a nevek elterjedt vadászkutyanevek lehettek.

¹ Lávay Béla kutyájának modellje Jókaiék komáromi agara, tehát nagyon valószínű, hogy itt is agarról van szó.

A *Török világ Magyarországon* című történelmi tárgyú regénynek egyik meghatározó forrása volt Cserei Mihály krónikája. Ebben Béldi Pál *Körtövény* nevű hűséges vizslájáról is olvashatunk. Jókai a regénybe is beemelte Béldi és kutyája bensőséges, holtig tartó kapcsolatát. A szónév a *körte* szó régi, népi változatára utal, de a kapcsolat nem világos.

Ugyancsak *A mi lengyelünkben* van szó Negrotin patkányfogásra is alkalmas kis testű vadászkutyájáról, a *Boksziról*, többet azonban nem tudunk meg róla, csak azt, hogy fekete.

A ma már kihaltnak tekinthető szelindek is képviselteti magát egy epizódban. Ez a Magyarországon a 19. század közepéig ismeretes erős testalkatú, vastag nyakú vadász-, illetőleg munkakutya az ábrázolt korban viadalokon is részt vett. Ilyen véres kutyaviadalt, kutyaheccet írt le Jókai az *Eppur si muove* című regényében az urak szórakoztatására életre-halálra harcoló *Lion* és *Szuitle* valóságalapú küzdelmében.

Nagy testű szép kutyák az újfundlandik, a 19. század közepén a magyar úri házaknál is népszerűek voltak. Jókai Emich Gusztávtól kapta a fekete *Szelikát*, akiről *Az arany emberben* mintázta a Senki szigetén őrködő *Almirát*. Baradlayék újfundlandijának *Giant* 'óriás' lett a neve, az ő alakja még tiszteletre méltóbbá teszi a legkisebb fiú halálhírét fogadó családot *A köszívű ember fiaiban*.

A különböző történetekben szerepelnek még nagy testű pásztorkutyák, elsősorban komondorok, de vannak kuvaszok és akad bernáthegyi is.

A *Bodri* név Jókainál – és valószínűleg az ő korában és környezetében – komondorokra jellemző (vö. *Sárga rózsza*, *Rákóczy fia*, *Egy komondor naplója*), és találunk *Bodrit* a fajta megnevezése nélkül is a *Hétköznapi* és *Az elátkozott családban*. Minden bizonnyal komondor *Kondor* is *A régi jó táblabírák* kisasszonyának kedves, megbízható állataként.

Kuvaszok Jókainál a *Betyár A világlátott fiú* című elbeszélésben és a *Vigyázz*, Kapor Ádám segítője *A gazdag szegényekben*.

A Jókai családnak is voltak házőrző kuvaszai, a Svábhegyen *Huszár* és *Lakör*, amelyekről Jókay Jolán is beszámolt a többi kutya mellett (Hegedüsne 1927, 224). *Lakört* azért érdemes külön megemlíteni, mert még Komáromban Jókay Eszternek is volt egy *Lakör* nevű kuvasza, ennek nevéhez az a több helyen is megírt anekdota fűződik, hogy az ott vendégeskedő Petőfi a kutyát szólongató Esztert kijavította, hogy nem *la coeur*, hanem *le coeur*, mert hímnemű a főnév. Mire a válasz az volt, hogy nem franciául, magyarul beszélnek a kutyához, tudniillik a neve az, hogy a *lak öre* (vö. Lengyel 1983, 484).

Meg kell említeni a folyókról elnevezett kutyákat, amelyek nevei ebben az adattárban is megtalálhatók. Elég sokat foglalkoztak e névtípussal nem csak

a magyar szakirodalomban, az általános vélekedés, hogy pásztor- és házörző kutyáknak adtak folyóneveket óvónévként a vesztség elkerülésére (vö. J. Soltész 1970, 73). A *jövő század regényében* Tatrangiék házörző bernáthegegyje Száva, a *Felfordult világban* a tisztartatók természetes házörzője Dráva. Tisza nevű kutya szerepel a *Szomorú napokban* is, amely Farkas nevű társával a kastélyt őrzi.

A *Sajó* név mint Jókai írói álneve előkerül *A tengerszemű hölgyben*. A *históriai tarokkpartiban* azt olvashatjuk, hogy Jókai apjának a juhászkutyáját hívták *Sajónak*, máshol meg azt, hogy a tardonai házigazdájának a kutyáját. A lényeg az, hogy az író egy kutyának a nevét vette fel a bujdosást követően, erről is sokat lehet olvasni az író visszaemlékezéseiben is.

A kutyanévek között kell megemlíteni *Cerbert*, amely tulajdonképpen egy farkas neve. Az alvilág őrével azonos nevet viselő kutyaféle azok közül a vadállatok közül való, amelyekkel az örülségig gonosz Álmai Manó őríteti a házát *A gonosz lélek* című horrorisztikus elbeszélésben.

A kicsi kutyák, ölebek, mopszok, pudlik játékszerűül szolgálnak, Jókainénak is voltak ilyen kedvencei. Jókai több művében szerepelteti őket hölgyek, fiatal lányok környezetének bemutatására. Többször találkozunk *Paminával*, pl. Fruzsina pudlikutyája a *Rab Rábyban*, illetőleg egy elveszett kiskutya a *Zöld mulatásban*, valamint madame Corysand ölebe *Az élet komédiáisaiban* is ezt a nevet viseli, és így nevezték el eredetileg még egész kicsi korában az úri környezetbe került komondorkölyköt az *Egy komondor naplójában*. Érdekes lenne megtudni, hogy a Mozart-opera hősnőjével mi a kapcsolata e névadásnak. Feltehetően a korban Jókai ismerőseinél gyakori név volt a kis kedvencek körében.

A *Névtelen várban* Marie a játékszerűül kapott mopszainak a mitológiai testvérpár, *Helle* és *Phryxus* nevét adta.

Az *Egy magyar nábobban* *Philax úr* az európai fővárosok varietéiben nagy sikerrel szereplő pudli, de ez a név más írásváltozatban máshol is előkerül. *Filáx*nak hívják Kis Jánosné kutyáját *A háromszínű kandúr* című elbeszélésben, és angol gazdája mint vadászkutyának ugyancsak a *Filáx* nevet adja a hányatott életű komondornak az *Egy komondor naplójában*. Érdekes megjegyezni, hogy az „örző” jelentésű görög eredetű szónév a korban valószínűleg népszerű volt egyes kutyaajtáknál, bár nem feltétlenül ismerték a jelentését, de előkelően hangzott.

A komondor viszontagságos életében kalandjai során mindig új nevet kap. Kezdi mint *Pamina*, majd juhászkutyaként *Bodrinak* szólítják, az angol *Filáx*nak nevezi, a varietében *Doktor Koplaló*ként szerepel, a vadak között *Aó-Baó*ként tisztelik, a művészneve *Hauvau* a majomszínházban, *Snipf mester* a csempészeknél. A különleges névváltozások sorát mutatja be ez a meglehetősen meglepő történet, az egyes nevek külön-külön is érdekesek és jól illeszkednek a sorsfordulókhoz.

Van még egy kutya, amelyről a nevén kívül nem tudunk semmit, és csak egyszer fordul elő. *Zsoli*, Idália úrnő kutyája a *Páter Péter* című kisregényben azért kerül az események középpontjába, hogy Idalia gonoszságából a kisfia ételét vele etesse meg.

Lónevek

Nem meglepő, hogy a kutyák és a lovak azok, amelyekkel a leggyakrabban találkozhatunk a különböző írásokban. Negyven lónevet találhatunk, amelyek 31 különböző egyedet jelölnek.

A lovak a közlekedésben voltak fontosak hátszlóként vagy kocsi, hintó húzásában, és szoros kapcsolatban voltak a gazdájukkal. Nem feledkezhetünk meg a versenylovakról sem, amelyek Jókai korában váltak jelentőssé, egyes hősei főleg Párizsban futtattak, néztek versenyeket.

A lovak Jókai történeteiben nem igazán kerülnek előtérbe, kivéve a *Szerelem bolondja*iban egy pónit, amelyik Világosi Ilonka kedvencéből, *Csillából* lesz a porond sztárja *Filosof* néven, a gyerekek által *Fillinek* becézve. Itt ugyan nem végleges névváltoztatásról, hanem valójában művésznév használatáról van szó.

A többi lónév esetében csak néhányat találunk, ami különböző művekben más állatot jelöl, például *Csillag* kocsi elé fogott ló *A kiskirályokban*, valamint a *Politikai divatokban* is. A *Ráró* név hatszor fordul elő egy-egy regényben vagy elbeszélésben (*Egy magyar nábob*, *Fráter György*, *Erdély aranykora*, *Kedves atyafiak*, *Minden poklokon keresztül*, *A hazajáró lélek*). Mindegyikben csak egyszer említik ezt a gyakori lónevet, amely a gyors röptű kerecsensólymot idézi.

A *Szellő* név ugyancsak a ló gyorsaságára utal, ez is elterjedt lónév volt, ennek megfelelően három műben is megtalálható (*A hazajáró lélek*, *Hétköznapiak*, *Akik kétszer halnak meg*).² A *Hétköznapiokban* a kocsi elé fogott *Szellő* párja *Tündér*, és ezt a nevet viseli hátszlóként Henning Brüniszskáld lova a *Minden poklokon keresztülben* is. *Vidám* néven is két különböző ló szerepel, az egyik kocsi elé fogott nyerges (rudas párja a *Csillag*) a *Politikai divatokban*, a másik Decsi Sándor lova a *Sárga rózsában*.

Kocsilóként szerepelteti Jókai még *Pajkost*, amelyik párja a már említett *Csillag* az *Akik kétszer halnak meg* című regényben, Opatovszky Kornél négylovas hintója elé fogott egyik ló *Alborac*, amely neve alapján kiemelkedik. Az arab eredetű *Burak* név 'ragyogás, villám' jelentésű, az iszlám mitológia különleges képességű, az éjszakában repülni képes, isteni lényként tartja számon a fehér paripát. Wesselényinek is volt egy *Alburak* nevű versenylova. Itt viszont

² A kutyanévek között is előfordult a gyors agarak nevéként.

egy kocsilóról van szó, a visszas helyzet jellemző a nagyratörő, de tehetségtelen gazdájára.

A hátraslovak közül *Abdelkader*, a *Szegény gazdagok* szereplőjének, Satrakovics Gerzonnak az arabs lova stílszerűen a 19. század közepén híres algériai hősről, Abd-el-Kaderről kapta nevét.

Villám a neve Jenőy Kálmán lovának az *Eppur si muove* című regényben. *Ljubica* orosz nevet visel, Ödön kapta orosz megszőktetőjétől *A köszívű ember fiaiban*. *Dryász* a *Felfordult világban* Somlyóháziék hátraslova, neve a görög mitológiában keresendő, az indíték nem egyértelmű, szintén lehet, hogy Jókainak volt mintája. A hollófekete, nagy sörényű *Pluto* Negrothin harci ménje, a porosz pluto fajtából való (vö. *A mi lengyelünk*, 7).

Deli Markó lovának a neve Jókainál az *Egy játékos, aki nyer* meséjében *Durindó*, viszont a hősénekekben mindenütt *Šarac* néven említik. A *dorin*, *dorina*, *dorat* szavak a szerbhorvátban barna lovat jelentenek, a kritikai kiadás jegyzetei szerint feltehető, hogy Jókai ezekből alkotta a regénybeli nevet.

A történelmi tárgyú regényekben a hősök lovai fontosak, a történetírók is feljegyezték a nevüket, Jókai történelmi forrásaiból vehette át ezeket. *Kálmán Teleki Mihály* és *Gryllus* ('szöcske, tücsök') Ghyka herceg lova a *Török világ Magyarországon* című regényben, a szürke, vörössel pettyezett színű *Kopott Zápolya János*, *Ráró* pedig Fráter György lova a *Fráter György* című regényben. (Ez utóbbi esetben a történelmi forrás inspirációja megkérdőjelezhető, de ki nem zárható.)

Jókai ír egy Haly basáról ugyancsak a *Török világ Magyarországon*-ban, a háttérutalásokból tudjuk (kritikai kiadás), hogy félig fiktív alak. Jókai meséje szerint volt egy *Sebdiz* nevű nagyon szép lova, ez is feltehetőleg fikció. *Shabdiz* az iszlám mitológiában a *Burakhoz* hasonló különleges ló, egy szürreális lény is, tehát Jókait ez inspirálhatta a névadásra.

Az adattárunkban található versenylónevek egy része biztosan valóságos név, mert korabeli, online is hozzáférhető lóversenylapban³ is megtalálhatók. Lehet, hogy hosszas kereséssel a többire is ráakadnánk, sőt néhányra Jókai utal mint korabeli híres versenylóra, ezek között olvashatunk *Kincsemről* is az *Öreg ember nem vén emberben*. A *Lélekidomárban* ugyanígy szerepel *Favorit*, a kor híres favoritja, valószínűleg futtatták *Gladiateur* is, ugyancsak az idézett regényekben van róluk szó. Lóverseny van *Az élet komédiáisaiban* is, ahol a valós *Beindlstier* és *Advocate* versenyeiről értesülünk. *Beindlstier* a híres úrlovas, Esterházy Miklós nagyon sikeres lova volt az 1870-es években, *Advocate* 1871-ben még több díjat nyert. A fentebb hivatkozott *Vadász- és Versenylapban*

³ *Vadász- és Versenylap* „az országos lótenyésztés lapja, a magyar lovaregylet, az úrlovas-szövetség, a vidéki versenyegyletek, a magyar Tattersall-egylet s az összes lótenyésztő-bizottságok hivatalos közlönye” volt az 1857-ben történt alapításától az 1919-es megszűnéséig.

mindkettő eredményeiről hírt adtak. *Cornblue* és *Miss Fanny*, valamint *Vezúv* a *Szegény gazdagokból* ismerős Satrakovics és Hátszegi báró lovai, *My Dream* *A gazdag szegényekben* Oszkár gróf versenylova, *Sun of the Sun* a *Felfordult világ* díjnyertese. Ha nem valóságosak, akkor is valószínűek ezek a névadások. *A jövő század regényében* is elképzelhető a *General O-Brie* mint versenyló neve.

Macskanevek

Már volt róla szó, hogy Jókaiéknál nagy becsben voltak a macskák, így természetes, hogy az elbeszélésekbe, regényekbe is bekerültek. Esetükben azonban nem beszélhetünk nagy adatbőségről a neveket illetően, a legtöbb cica a *Névtelen vár* úrnője körül van, ő a macskák tündéresszonya, négy cicáról gondoskodik, mind különböző fajtájú, színű, és mind kedves nevet kapott. A hangutánzó nevek *Hic*, *Mic* (*Mitz*) és *Miura*. A negyedik cica viszont *Panni*. Érdekes lenne megtudni, hogy honnan van a neve.

Jóval komolyabb, előkelő nevet visel a Jókai első számú kedvencéhez hasonlító két fehér macska. *Az élet komédiásaiban* az örökös, Rafaela bizalmasa, Livia is egy hófehér cicát dédelget, *Camillát*. Nála is különlegesebb Noémi macskája *Az arany emberben*. *Narcissza* gyönyörű, hófehér, kék szemű cica, Hegedűsné (1927, 221) szerint pontosan olyan volt, mint amelyet Jókai kényeztetett az otthonában, és még a nevet is kölcsönözte az író.

Itt említem meg azt a két nagymacskát, amelyek izgalmassá, egzotikussá teszik a cselekményt, illetve a gazdájukat, idomárukat is vad romantikával veszik körül. Az egyik a *Szerelem bolondjai* kerettörténetében *Amurat*, a gyönyörű cirkuszi királytigris, amely végül széttépi idomárját azért, hogy az idegenektől védelmezze. A felséges állat neve is királyi, a *Murad* szultánnévvaltozata.

Oglán, a pettyes bundájú párdúc Korzár bég kegyencnőjének, Azraélének a védelmezője az *Erdély aranykorában*. Keleti neve azt jelenti, hogy 'újonc, fiú'. A névadás valószínűleg Jókai leleménye, ahogy az egész történet is. Érdekes, hogy az *Oglán* bej nevet Áldorfay Incének ajánlják, hogy a törökök védelme alá helyezze magát az *Enyim, tied, övé* című regényben.

Majomnevek

Hobby- vagy állatkerti állatként majmokkal is találkozunk Jókainál. Minden bizonnyal előfordult a környezetében egy-egy ilyen állat is, vagy legalábbis hallott róluk. *Dori* nevét csak említi az amerikai mágus *A barátfalvi lévitában*, *Mukiról* Rozáli mesél *A jövő század regényében*, *Zsokó* nevű majom, ponto-

sabban orángutáng [!] szerepel a szélhámos, csaló életművész Kecskerey úrnál mint kedvtelésből tartott állat az *Egy magyar nábob* egyik epizódjában. Az állat szerepeltetése hangulati elem, a szereplők (Kecskerey és Abellinó) jellemzését egészíti ki. *Jacques* ugyancsak orángután, de őt a párizsi állatkertben mutogatják *A Kráó* története szerint.

Medvenevek

Jókai idejében, de inkább korábban, nem volt ritka, hogy nagy hatalmú főurak medvéket tartottak részben az erejüket mutatni, részben védelmi szempontból. *A Szegény gazdagokban* Juon Täre, a nagy erejű pásztor Fatia Negra ellenében tart egy nagy medvét családja védelmére. Ez az állat nem kap igazi nevet, mint *ursut* szólítják, emlegetik, ez a szó románul 'medvét' jelent. *A cigánybáróban* Loncsár birtokán tényleges, ráadásul emberi személynévet, becenevet kapott a medve, *Lacinak* hívják, ugyanitt *Guszt*i a szamár, amelyet medvének öltöztettek egy tréfa kedvéért. *Az elátkozott családban* *Mackó úr* a megszólítása annak a medvének, amelytől Kadarkuthy báró szolgálja meglehetősen fél.

A medvék között kell felsorolni a Galiba Péter által az *Egészen az északi pólusig* történetében megszeliített jegesmedvéket is. A nőtényt *Bábinak* nevezi el, a fedelmi hímet *Marcipánnak*. A névadás indokát nem ismerjük. Megjegyzendő, hogy *Bábi* 82-szer fordul elő a szövegben, ezzel a második leggyakoribb állatnév jelen adattárunkban. (Az első *Almira* 98 előfordulással.) *Bábi* ilyen előkelő helyezése annak köszönhető, hogy a jegesmedve Galiba Péter társaként viselkedik a legnehezebb helyzetekben.

Szarvasmarhák nevei

Jókaiék gazdaságában voltak szarvasmarhák is, ezek nevét kevésbé öröközték meg, csak *Bimbóról* és *Rózsáról* számolt be Hegedüsné, amelyek náluk születtek és szeretettel vették körül, nagy becsben tartották őket, nem véletlenül kaptak bóknevet.

A *Sárga rózsza* az a mű, ahol Jókai a különleges szürkemarhákat bemutathatta név szerint, *Csákó*, *Kese*, *Ruzsa* a nőtények és *Büszke* a bika. Minden bizonnyal valós nevek, amelyeket Jókai tényleg a Hortobágyon hallott. A csálé szarválásra vonatkozó gyakori *Csákó* név ökörré, illetőleg tehénre, más regényben is feltűnik, és valós érzetet kelt (*Rab Ráby*, *Török világ Magyarországon*, *Eppur si muove*), a *Rab Ráby*ban van egy *Szőke* nevű tehén is, a név ugyanúgy a világos szőrzetre utal, mint a *Sárga rózsában* a *Kese*.

Különleges állatok nevei

Érdekesség *Simon*, a delfin, amelyik rendszeresen odaúszik a hajósokhoz, és ezért nevet is kapott az *Egy játékos, aki nyer* történetében. A másik különlegesség az *Ahol a pénz nem isten* telepeseihez családtagként tartozó foka, a *Bebé*, vagyis bébi. Nevének 15 előfordulása a kedves állat fontosságát mutatja.

Madárnevek

Áttekintésünk végén az emlősök után a Jókaitól különösen kedvelt és dédelgetett madarak állnak. Laborfalvi Róza is becézgette, gondozta a kismadarakat az otthonukban, de a kertjükben is. Ez utóbbiak nem mind kaptak nevet, legalábbis az írásokból úgy tűnik. Vannak azonban madarak is az írásművekben jó néhányan. Első helyen említhetjük a papagájokat, Jókaiéknál is voltak jákó papagájok, amelyek Jókai különös vonzalmát érezhették. *Kokó*, *Kokócska* nemcsak az önéletírásokban (*Az én életem regénye*), de a *Mire megvénülünk* című regényben is szerepel, ebben Bálnokházy né madaraként, *A tengerszemű hölgyben* Erzsike kedvenc papagájaként szerepel, itt egyértelmű a névazonosság. Valószínűleg ekkoriban a jákó papagájok közül sok viselte ezt a nevet, vagy a *Zsakót*, amit Jókaiék *Kokójának* a párja is kapott.

Lóra és *Lóri* is papagájok, *Lóra* Adamante beszélő madara (az *Adamante* című elbeszélésben), a szintén beszélő *Lóri* Magláy né számára fontos, belevonja szerelmi cselszövésebe is *A Magláy-családban*. Van a felsorolható madarak között egy *Hanzy* nevű seregély is a *Rab Rábyban*, ez a börtönbe látogat be, és szintén tud beszélni.

A gazdag szegények *Pikus* nevű szarkája fontos szereplője Kaporék életének, a 20 előfordulás jelzi jelentőségét. Tudni kell róla, hogy Jókainéknak is volt egy ilyen nevű kedves szarkája. Nevét Jókai alkotta a latin nőnemű *pica* szóból, utalva arra, hogy az állat hímnemű. *Jakli* is Jókaiék szarkája volt, róla már volt szó, de ő „csak” egy külön írásban főszereplő, regénybe nem került bele. A név a *Jakab* férfinév németes becézése lehet.

Az élet komédiáisaiban Madeleine hercegnőnek baglya van, ő is *Jakab*.

Kedves kis madár, egy énekes veréb *Dávid*, amelyet Lajos gróf szerzett Marie hercegnő szórakoztatására. Jókai szerint a nevét a bibliai énekesről kapta (vö. *Névtelen vár*, 99).

A legkülönlegesebbek a golyák, amelyek egy eleve elvetélt bolondos ötlettől vezérelve egy léggömb magasba röpítéséhez lettek befogva. „A hím komoly természetű uraság volt: ezt elneveztük kontempláló magaviseletéért *Hamletnek*” (*De kár megvénülni*, 29), és az csak természetes volt, hogy a párja *Ofélia*

legyen. A gólyától húzott léggömb kísérlete csúfos kudarcba fulladt, lehet, a névválasztás is rossz ómennek bizonyult, *Ofélia* elpusztult, *Hamlet* megszökött.

A vizsgált állatnevek jellemzői

Összefoglalásként érdekes lehet egy gyors mennyiségi számvetés. A bemutatott 107 féle név összesen 642 adatot takar, vagyis ennyiszer találkozhatunk a korpusz szövegeiben néven nevezett állattal. Ugyan a nevek több mint felénél (57 szócikk) mindössze egyszeri előfordulást lehet kimutatni, de számos olyan szócikk van, amelyekben a névviselő komolyabb szerepe miatt jelentős ez a szám. Ezekre általában kitértem (*Almira*, *Bábi*, *Bebé* stb.). Gyakori a 2-szeri, 3-szori, illetőleg 4-szeri említés az egyes állatok neveinél, ezek a szereplők kevésbé fontosak a cselekmény vagy a karakterek jellemzése szempontjából, de mindenképpen segítik az olvasót a környezet, a hangulat felidézésében, és az állat megjelenítésében.

A valóság és a regényekben, elbeszélésekben leképezett világ kapcsolata az állatnevek használatában is tükröződik. A Jókai-névszótárba bekerülő elnevezések döntő többsége nem fiktív név, a valóságban is kimutathatók, nem egy esetben az író környezetében is megtalálhatóak voltak, vagy a korabeli újságokban, pl. a versenylovak esetében.

A személy- és helynevekkel szemben az állatneveknél ritkábban gondolhatunk nagyon átgondolt és erősen motivált névadásra, bár találhatunk kivételeket. Az *arany ember*ben külön fejezet mutatja be *Almirát* és *Narcisszát*, nem véletlen, hogy ezeknek egyértelmű a valóságos mintájuk, és különleges kapcsolat van a regénybeli és a modellként szolgáló valóságos állatok között. Itt most nem térek ki Az *arany ember* alakjainak elemzésére, sokan, sok helyen írtak arról, hogy az író akkori élete mennyire megjelenik a Senki szigetén ábrázoltakban. A kutya és a cica szerepeltetése erősíti ezeket a megállapításokat. Személyeket, főleg saját néven, nem lett volna szerencsés beleírni a regénybe, de egy állat nem tiltakozhatott, legfeljebb a gazdája, aki történetesen maga az író volt.

Érdekes még a névtelenség kérdése, de az állatok meg nem nevezésének nincs olyan szerepe, mint a személynevek vagy a helynevek elhallgatása, így erre nem is térünk ki, valójában észre sem vehető az állatok meg nem nevezése.

A névváltoztatásra is van példa a jelen korpuszban, ahogy ezekre már utaltam a megfelelő helyeken. (A soknevű komondor az *Egy komondor naplójában*, illetőleg a cirkuszi porondra jutó kis póni *A szerelem bolondjaiban*.) A névrökítés, névátvitel eseteire is találunk példákat, főleg ha anyagunkat kiegészítjük a Jókaiék állatseregletéről feljegyzett nevekkal.

A nevek alak- és/vagy írásváltozata mint vizsgálandó adalék az adattár adatai alapján elhanyagolható, csak két névvel kapcsolatban említhetjük meg (vö. a kutyaaneveknél *Caro* ~ *Cáró* ~ *Káró* és *Filáx* ~ *Philax*).

Összességében a rendelkezésünkre álló névanyag komplexen mutatja Jókai korának hagyományos állatneveit, valamint az elterjedt, divatosnak számító elnevezéseket, és azokat a névalkotásokat is, amelyek az író műveltségét ötvözik játékos kedvével. Mindezen egyértelműen érződik Jókai Mór természet és állatok iránti szeretete.

Az állatneveket tartalmazó Jókai-művek

- Jókai Mór. *Egész az északi pólusig* (1876). JMÖM. Kisregények, 2, 1976. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Páter Péter* (1881). JMÖM. Kisregények, 3, 1973. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Sárga rózsza* (1893). JMÖM. Kisregények, 4, 1988. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A Kráó* (1895). JMÖM. Kisregények, 5, 1974. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Hétköznapiok* (1846). JMÖM. Regények, 1, 1962. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Szomorú napok* (1848–56). JMÖM. Regények, 2, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Erdély aranykora* (1851). JMÖM. Regények, 3, 1962. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Török világ Magyarországon* (1852–53). JMÖM. Regények, 4, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Egy magyar nábob* (1853–54). JMÖM. Regények, 5–6, 1962. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A régi jó táblabírák* (1856). JMÖM. Regények, 10, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Az elátkozott család* (1858). JMÖM. Regények, 11, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Szegény gazdagok* (1860). JMÖM. Regények, 12, 1962. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Az új földesúr* (1862). JMÖM. Regények, 13, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Politikai divatok* (1862–63). JMÖM. Regények, 14, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Felfordult világ* (1863). JMÖM. Regények, 15, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Mire megvénülünk* (1865). JMÖM. Regények, 16, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Szerelm bolondjai* (1869). JMÖM. Regények, 17, 1963. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A jövő század regénye* (1872–74). JMÖM. Regények, 18–19, 1981. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Eppur si muove. És mégis mozog a föld* (1872). JMÖM. Regények, 22–23, 1965. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Az arany ember* (1872). JMÖM. Regények, 24–25, 1964. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Egy játékos, aki nyer* (1882). JMÖM. Regények, 26, 1966. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- Jókai Mór. *A köszívű ember fiai* (1869). JMÖM. Regények, 27–28, 1964. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Az élet komédiásai* (1875). JMÖM. Regények, 31, 1967. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Névtelen vár* (1877). JMÖM. Regények, 34, 1965. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Rab Ráby* (1879). JMÖM. Regények, 38, 1966. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Akik kétszer halnak meg* (1881–82). JMÖM. Regények, 39–40, 1966. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Minden poklokon keresztül* (1883). JMÖM. Regények, 45, 1969. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A lőcsei fehér asszony* (1885). JMÖM. Regények, 46–47, 1967. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A kiskirályok* (1885). JMÖM. Regények, 48–49, 1968. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A lélekidomár* (1888–89). JMÖM. Regények, 51, 1967. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A gazdag szegények* (1890). JMÖM. Regények, 54, 1969. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A tengerszemű hölgy* (1890). JMÖM. Regények, 55, 1972. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Rákóczy fia* (1891). JMÖM. Regények, 57, 1975. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Fráter György* (1893). JMÖM. Regények, 60–61, 1972. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *De kár megvénülni! Egy vén öcsémuram élményei után* (1896). JMÖM. Regények, 62, 1971. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A barátfalvi lévita* (1898). JMÖM. Regények, 63, 1969. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Öreg ember nem vén ember. Képzelt regény négy részben* (1900). JMÖM. Regények, 64, 1976. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A mi lengyelünk* (1903). JMÖM. Regények, 66, 1969. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Ahol a pénz nem isten* (1904). JMÖM. Regények, 71, 1971. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *A gonosz lélek* (1846). JMÖM. Elbeszélések, 1, 1971. 70–94. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Adamante* (1847). JMÖM. Elbeszélések, 1, 1971. 338–357. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Kedves atyafiak* (1853). JMÖM. Elbeszélések, 5, 1989. 144–231. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai Mór. *Egy komondor naplója* (1853). In *A Balaton vőlegényei*. Válogatott elbeszélések 2016. Tempevölgy könyvek 22. 209–217. Balatonfüred Városért Közalapítvány.
- Jókai Mór. *A cigánybáró* (1884). Jókai Mór Munkái. Gyűjteményes díszkiadás, 33 (a *Sárga rózsával* együtt), 1993. Budapest: Unikornis Kiadó.
- Jókai Mór. *A Magláy-család* (1887). In Jókai Mór újabb regényei. *A Magláy-család – A ki holta után áll boszút*. Két elbeszélés. 1–80. Budapest: Révai-kiadás.

- Jókai Mór. *A világlátott fiu* (1890). In *Napraforgók*. Ujabb beszélek I–II. 3–51. Budapest: Révai-kiadás. I.
- Jókai Mór. *Kétszer kettő – négy* (1893). In Jókai Mór újabb regényei. *Kétszer kettő – négy és egyéb elbeszélések*, 1893. 3–90. Budapest: Révai-kiadás.
- Jókai Mór. *A históriai tarokkparti* (1895). In *A históriai tarokkparti más hátrahagyott írásokkal*. Jókai Mór Munkái. Gyűjteményes díszkiadás, 78, 1996. 171–174. Budapest: Unikornis Kiadó.
- Jókai Mór. *A hazajáró lélek* (1855). In Jókai válogatott művei. Válogatott elbeszélések, 2, 1955. 5–21. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Jókai Mór. *A háromszínű kandúr* (1893). In Jókai válogatott művei. Válogatott elbeszélések, 3, 1955. 385–411. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Jókai Mór. *Zöld mulatság* (1859). In *Dekameron*. Száz novella. 3. kötet, 1894. 73–82. Budapest: Révai-kiadás.
- Jókai Mór. *Az én papagályom* (1899). In Jókai Mór hátrahagyott művei, V. kötet. *Az én életem regénye*. 1912. 191–194. Budapest: Révai-kiadás.

Irodalom

- Farkas Tamás. 2007. Kárpáti, Kárpáthy és a Kárpáti-k: Egy új keletű magyar családnév művelődéstörténete. In Hoffmann István – Juhász Dezső szerk., *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói: Nyelv, nemzet, identitás III*. 147–164. Debrecen–Budapest: Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság. http://mek.oszk.hu/05100/05146/pdf/hunkong2006_3.pdf (2025. máj. 8.)
- Feszty Árpádné Jókai Róza. 2017. *Akik elmentek: A tegnap*. Budapest: Szépművészeti Kiadó.
- Hegedüs Sándorné Jókay Jolán. 1927. *Jókai és Laborfalvi Róza: Hegedüs Sándorné emlékiratai*. Budapest: Singer–Wolfner.
- Kaposi József. 1985. Egy Jókai-regény személynevei. *Névtani Értesítő* (10): 127–131.
- Kéfer Piros. 2001. Irodalmi névadás Jókai Mór: Az új földesúr című művében. *Névtani Értesítő* (23): 81–91.
- Lengyel Dénes. 1983. A quiproquo és a quidproquo Jókai életében és műveiben. *Irodalomtörténeti Közlemények* 87 (5): 482–500.
- Nagy Miklós. 1999. Kárpáthy Zoltántól Topándi Samuig: Egy fejezet Jókai írói névadásának történetéből. *Névtani Értesítő* (21): 293–299.
- Nagy Miklós. 2001a. Szilárdy Leandertől Mócli bérkocsisig: Jókai írói névadásáról. *Forrás* (33): 68–77.
- Nagy Miklós. 2001b. Az írói névadás Jókai késői regényeiben. *Irodalomtörténet* (4): 554–563.
- J. Soltész Katalin. 1970. Kutyanek. *Magyar Nyelvőr* (94): 291–303.
- J. Soltész Katalin. 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- T. Somogyi Magda. 2020. Az íróinév-szótárak kérdései a tervezett Jókai-névszótár kapcsán. *Névtani Értesítő* (42): 109–126.

T. Somogyi Magda – Tiner Tibor. 2017. A földrajzi nevek Jókai műveiben. In Benő Attila – Gúti Erika – Juhász Dezső – Szoták Szilvia – Terbe Erika – Trócsányi András szerk., *Tudományköziség és magyarságtudomány a nyelvi dimenziók tükrében*. 65–75. Törökbalint: Termini Egyesület.

Magda T. ŠOMOĐI

IMENA ŽIVOTINJA U DELIMA JOKAIJA

U ovoj studiji predstavljam imena životinja iz baze podataka od oko 15 hiljada jedinica iz rečnika imena u delima Jokaija, koji je u pripremi. Uvidom u 107 imena životinja prikupljenih iz 220 beletrističkih dela, u obzir su uzeti nazivi različitih životinjskih vrsta (psi, konji, mačke, ptice i druge životinje). Bavim se tipovima imena, raspravljam o motivacijama za imenovanje i upućujem na veze koje se mogu uspostaviti sa postojećim imenima životinja koje su živele u okruženju porodice Jokai. Takođe ispitujem imena preuzeta iz različitih izvora, kao i imena koje je izmislio sam Jokai. Posebno analiziram slučajeve kada se isto ime pojavljuje u više dela, kao i eventualne varijante imena. Primarni cilj ispitivanja ovog preglednog korpusa jeste što bolje razumevanje osobenosti književnog imenovanja kod Jokaija, što omogućuje dodatno približavanje Jokaijevog opusa čitaocima.

Ključne reči: rečnik imena u delima Jokaija, imena životinja, motivacija za imenovanje, varijante imena, postojeća i fiktivna imena

Magda T. SOMOGYI

ANIMAL NAMES IN JÓKAI'S WORKS

In this study, I present the animal names selected from the approximately 15,000 headwords in the database of the forthcoming *Jókai Name Dictionary*. The 107 literary animal names have been collected from 220 prose works. In the course of reviewing them, I account for the names of various animal species (dogs, horses, cats, birds, and other animals). I examine the types of names, explore the motivations behind the naming, and point out possible connections with the real names of animals that lived in Jókai's environment. I also analyze names borrowed from different sources as well as those created by Jókai himself. Particular attention is given to instances where the same name appears in multiple works or where name changes occur. The primary aim of analyzing this well-structured corpus is to gain a deeper understanding of Jókai's literary naming practices and, through this, to bring Jókai's oeuvre closer to readers.

Keywords: Jókai Name Dictionary, animal names, naming motivation, name variants, real and fictional names